

STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar på utredningen "EU på hemmaplan" (SOU 2016:10)

Studieförbundet Vuxenskolan (SV) avger härmed ett remissvar över "EU på hemmaplan".

SV är en av tio statsbidragsberättigade studieförbund. SV består av 31 avdelningar med verksamhet i 260 av landets kommuner. Årligen genomför SV ca 50 000 studiecirkel med drygt 300 000 deltagare. 19 500 cirkelledare är engagerade i verksamheten och SV genomför varje år 50 000 kulturprogram med ca 2 miljoner deltagare. SV samverkar på nationell nivå med ca 50 centrala organisationer och drygt 1 000 lokala föreningar och organiserade nätverk.

Sammanfattning

Vårt remissvar koncentreras till främst frågorna om en hållbar demokrati, civilsamhällets roll och möjligheterna för alla att vara delaktiga. Vi saknar tillgänglighetsperspektivet.

SV:s sammanfattande synpunkter är

- Vi är starkt kritiska mot att utredaren inte tydligt uppmärksammat problemet med tillgänglighet i såväl dess breda perspektiv, som när det konkret gäller personer med intellektuell funktionsnedsättning. Ett minimikrav borde vara att all offentlig information om EU också ska publiceras på lätt-läst. Detta är viktigt för många grupper såsom exempelvis personer med låg utbildningsnivå och nya svenskar.
- Vi saknar ett tydligt folkbildarperspektiv som utgår ifrån att demokratin bygger på ett aktivt medborgarskap och att medborgarna är medskapare och inte passiva konsument av information.
- Vi saknar också konkreta förslag på hur civilsamhället kan bidra till att utveckla mötesplatser för samtal om frågor som hänger samman med det svenska EU-medlemskapet.
- En hållbar demokrati förutsätter ett tydligt "Hela Sverige-perspektiv" vilket inte utredaren i tydlig omfattning lämnar förslag på. Sieps bör åläggas att minst 50 procent av deras aktiviteter ska genomföras utanför Stockholm samt söka samarbete med partners i civilsamhället.
- En samlad proposition om Hållbar demokrati bör presenteras för riksdagen efter en samlad beredning av utredningarna "EU på hemmaplan", "Låt fler forma framtiden" samt "Palett för ett stärkt civilsamhälle". En preliminär version av denna proposition bör bli föremål för ett brett offentligt samtal efter samma modell som användes vid framtagandet av "En politik för det civila samhället".

Kapitel 2 Ett självförvällat demokratiskt underskott

Utredningens tema – hur utveckla demokratin och möjliggöra för medborgarna att vara aktiva – har också bärighet in mot två andra aktuella statliga utredningar "Palett för ett stärkt civilsamhälle" och "Låt fler forma framtiden". SV kommer också att

lämna remissvar även på dessa båda utredningar men anser att de tre utredningarna bör sammanföras till en gemensam proposition "Hållbar demokrati". Att behandla de tre utredningarna separat riskerar att splittra upp bilden av de insatser som behövs för att stärka demokratin och skapa ett underifrånperspektiv på hur medborgarinflytandet kan stärkas.

Alla tre utredningar avhandlar frågan om hur vi kan stärka medborgarnas demokratiska inflytande. Det demokratiska underskottet är en realitet och bygger ett underskott av tillit mellan medborgarna och beslutsfattare, vilket eroderar grunden för demokratin. SV ser i detta en stor utmaning. Frågan om EU och demokratin måste därmed ses i ett bredare sammanhang.

Demokrati handlar ytterst om tillgänglighet. Utan tillgänglighet till information och rätt att delta i aktiviteter, ingen demokratisk utveckling. Ett exempel på en grupp som ofta är förlorare ur tillgänglighetssynpunkt är personer med intellektuell funktionsnedsättning. I den gruppen är valdeltagandet i allmänna val bara runt 20 procent. Inget talar för att valdeltagandet i EU-valen är högre. Det är en demokratisk katastrof, vilket SV uppmärksammat i projektet "Mitt Val", men som utredaren inte uppmärksammar i tillräcklig omfattning. Det är minst sagt anmärkningsvärt. Det går inte att tala om ett demokratiskt samhällsbygge när stora grupper lämnas utanför. Vi saknar konkreta förslag på hur det demokratiska underskottet ska minskas.

En absolut miniminivå är att all officiell information – inklusive partiernas – också ska finnas på lätt-läst. Detta är viktigt inte bara för personer med intellektuella funktionsnedsättningar utan också för många andra bl a nya svenskar. Enligt uppgift, från "Myndigheten för tillgängliga medier", är det så många som 25 procent av de som bor i Sverige som är i behov av information på lätt-läst.

Vi reagerar också på utredarens begreppsapparat. Vi skulle dels vilja se en tydlig definition av exempelvis begreppen "intressenter" och "aktörer". Vilka avser man? Dels ställer vi oss kritiska till användningen av begreppet "kunskapsförmedlare" som vi anser avslöjar en kunskapssyn som förminskar kunskap till information och någonting som passivt går att konsumera.

Vår bildningssyn bygger istället på en uppfattning om att kunskap är någonting som kräver ett aktivt deltagande. Individer är alltid medskapande i sitt eget lärande. Bildning är en ständigt pågående process där det mänskliga mötet är i fokus. Folkbildningens mötesplatser är perfekta plattformar för det viktiga *informella* lärande där människor själva tar initiativ och styr sin egen läroprocess och därmed vidare kompletterar det formella utbildningssystemet. Det informella lärandet är grunden i det livslånga lärandet.

Motsvarande otydlighet uppträder också när utredaren skriver i termer av samråd. I följande citat från sid 14 framgår dessa otydligheter klart: "...att kommuner och landsting/regioner ska öka omfattningen av dialog och samråd med lokala och regionala intressenter." Det är märkligt att utredaren i det sammanhanget exkluderar statens ansvar för en aktiv dialogprocess.

Utredaren konstaterar (sid 35) att ett livaktigt offentligt samtal inte kan kommenderas fram. Vi delar den åsikten. Engagemang och aktivitet byggs underifrån genom mötet mellan människor. Varje dag pågår runt om i landet sådana möten inom folkbildningens ram. Människor träffas i cirkeln, bildar sig och i dialog utvecklar en åsikt på temat "insikt ger åsikt".

Förutsättningen för en bred dialog är tillgången till en fungerade demokratisk infrastruktur där folkbildningen och samlingslokaler är kittet. Studieförbunden och

samlingslokaler, såsom exempelvis bygdegårdarna, har en central roll som lokala nav. Utredare berör inte denna viktiga del i det demokratiska samhällsbygget och avstår från att lägga konkreta förslag hur det offentliga kan verka för att säkra ”infrastrukturen”. Ett starkt lokalt samhällsstöd till samlingslokaler och folkbildningen är en viktig del i att säkra infrastrukturen.

En annan väsentlig del är en stor öppenhet hos t ex myndigheter och beslutsfattare (politiker som tjänstemän) som företräder Sverige i olika EU-sammanhang. Sveriges representanter i de olika EU-institutionerna har ett särskilt ansvar att bidra till denna öppenhet och inbjuda till samtal, diskussioner kring aktuella frågor. Det civila samhället erbjuder många platser för samtal och idéutveckling där människor samlas utifrån eget intresse och där deltagandet är frivilligt. Det offentliga kan på olika sätt stimulera och skapa förutsättningar till samtal kring viktiga frågor ur ett europeiskt perspektiv och till ett ökat engagemang i de europeiska samarbetsfrågorna, tex att vara aktiva i olika relevanta europeiska nätverk, delta i olika europeiska projekt, m m.

Kapitel 3 Bättre kunskap om EU

Kapitel 4 Bättre insyn, delaktighet och inflytande

Skolval

Utredaren föreslår att regeringen beslutar om aktiviteter för att stödja skolorna att anordna skolval till Europaparlamentet. Det är ett bra förslag men förutsätter att alla behandlas lika och får möjlighet att tillgodogöra sig information och kunna delta i aktiviteter.

Ett fungerande skolval för alla förutsätter tillgång till material på lätt-läst. Vi föreslår att ett särskilt stöd riktas till de partier som producerar material på lätt-läst.

Folkbildarperspektiv

Utredare pekar särskilt ut media och de politiska partierna som centrala för att skapa delaktighet och förändra villkor. Vi delar utredarens åsikt om att de politiska partierna och medierna har en särskilt viktig roll men erfarenheten, vilket också utredaren pekar på, visar att det inte räcker. Partierna, visar bl a Olle Wästberg i ”Låt fler forma framtiden”, har en tydlig begränsning i hur många medborgare man når under mellanvalsperioder och medias primära uppdrag är granskning och inte i första hand kunskapsförmedling.

Vi saknar ett tydligt och markerat folkbildarperspektiv i utredningen. Utredaren väljer att särskilt markera fackförbundens (5.8.1) och näringslivets (5.8.2) betydelse och väljer sedan begreppet ”Övriga aktörer som bidrar till den offentliga EU-debatten (5.8.3). Här borde folkbildningen fått en egen rubrik.

Det vi saknar är ett resonemang och konkreta förslag på vilka verktyg och kunskap, digital kompetens, som gör det möjligt för individer att självständigt förhålla sig till informationsflödet. Där är folkbildningen en unik resurs.

Studieförbundens styrka är att vi varje dag möter många medborgare i hela landet. Studieförbundens verksamhet uppmuntrar till aktivitet, öka kunskap och opinionsbilda kring också politiska beslut i EU. Demokratin bygger på ett aktivt medborgarskap och att medborgarna är medskapare och inte passiva konsumenterna av

information. Det ligger i demokratins natur. Därför är det viktigt att man skapar möjlighet för alla människor att inte bara ta del av information om EU utan också gå ihop och driva sina frågor och att höras och synas. I en levande demokrati kan denna roll inte endast besittas av högutbildade och vältaliga journalister. Inom folkbildningsverksamheten tillåts individen bilda sig utifrån sin egen vilja och på sina egna villkor oavsett utbildningsnivå, bostadsort, ålder, etnicitet och funktion. Vi skapar utrymme för allas perspektiv.

Hela Sverige-perspektiv

Utredaren pekar på vikten av att information och kunskap sprids över hela landet men pekar också på att så inte sker idag. SV instämmer i detta. EU-politiken och demokratibyggandet får inte bli en angelägenhet för Stockholm med förorter!

I kapitel 4.5.1 "Regeringen" föreslås att regeringen ska inrätta särskilda EU-beredningsgrupper. Idén är bra men utredaren redovisar inte något resonemang kring hur man tänker sig bredda medverkan i beredningsgrupper till en representation från hela landet och brett från exempelvis civilsamhället. Utredaren ger inte heller några förslag på hur frivilligkrafter, som inte har sin finansiering via offentliga myndigheter, ska ges möjlighet att delta. Ambitionen att använda elektroniska tjänster är lovvärt och får vårt fulla stöd men vi utgår ifrån att det även kommer att handla om fysiska möten och då krävs att alla har möjlighet att delta på lika villkor.

Utredaren har, enligt vårt förmenande, en alldeles för begränsad analys över hur statliga myndigheter m fl anstränger sig för att föra ut information och kunskap över landet.

Kapitel 5 Bättre information om EU

I kapitel 5.6.2 beskriver utredaren Sieps (Svenska Institutet för europapolitiska studier). *"Sieps är en statlig myndighet som tar fram forskningsbaserade analyser i europapolitiska frågor. Målgruppen är i första hand svenska beslutsfattare på olika nivåer. Arbetet sker i samarbete med svenska och internationella forskare."* En snabb genomgång av de seminarier/aktiviteter som Sieps redovisar på sin hemsida (drygt 200 st) visar att alla genomförts i Stockholm undantaget någon aktivitet i Bryssel.

Utredaren föreslår att regeringen i förordningen med instruktion till Sieps bör tydliggöra att myndigheten har ett uppdrag att bidra till fördjupad diskussion i samhället i de EU-relaterade frågor som berörs i Sieps publikationer. Enligt SV är detta inte tillräckligt. Vi föreslår att Sieps åläggs att minst 50 procent av deras seminarier/aktiviteter ska genomföras utanför Stockholm. Siep bör också i sin verksamhet mer söka samarbete med olika lokala och regionala samarbetspartners, inom t ex det civila samhället samt producera sina material på lätt-läst. Detta måste framgå av regleringsbrevet.

STUDIEFÖRBUNDET VUXENSKOLAN

Nina Larsson
Förbundschef